

УДК 821.112.2-2.09

ПРОВОКАТИВНА ПОЕЗІЯ Г. ГРАСА

Софія Варецька

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: sofka@inbox.ru*

*Він не перестав вірити в силу слова
Єва Менассе про Г. Граса*

У своєму останньому антиізраїльському вірші “Те, що мусить бути сказано” німецький письменник, лауреат Нобелівської премії, Гюнтер Грас чітко висловлює свою громадянську позицію стосовно зовнішньої політики Німеччини. Він розкритикував політику Тель-Авіва, звинувативши країну в підготовці до ядерної війни, натомість автор закликає канцлера Ангелу Меркель до рішучої відмови від поставок Ізраїлю субмарин “Дельфін” німецького виробництва. Уся європейська політична спільнота бурхливо відреагувала на такого суперечливого вірша німецького автора. Гюнтер Грас це той письменник, який ніколи не мовчить, який сміливо висловлює свою думку навіть на супротив усього суспільству, який завжди має чітку й однозначну позицію: сказати те, що мусить бути сказаним.

Ключові слова: Гюнтер Грас, “Те, що мусить бути сказано”, поезія, політика, провокація.

У своєму останньому антиізраїльському вірші “Те, що мусить бути сказано” (“Was gesagt werden muß” 4.04.2012) німецький письменник, лауреат Нобелівської премії, Гюнтер Грас чітко висловлює свою громадянську позицію стосовно зовнішньої політики Німеччини. Він розкритикував політику Тель-Авіва, звинувативши країну в підготовці до ядерної війни, натомість автор закликає канцлера Ангелу Меркель до рішучої відмови від поставок Ізраїлю субмарин “Дельфін” німецького виробництва. Оскільки це може призвести до ядерної війни поміж Ізраїлем та Іраном, і саме Ізраїль буде в такій ситуації ініціатором. Цей вірш одночасно виходить друком у американській *The New York Times*, італійській *La Repubblica* й іспанській *El Pais*, що свідчить про актуальність порушеної письменником проблеми. Уся європейська політична спільнота бурхливо відреагувала на такий зухвалий відвертий вірш німецького автора.

Якщо простежити творчість Граса від початку й досі, то перебувати в центрі скандалу є для нього перманентний стан. За свої сміливі вислови в царині літератури щодо різних політичних питань автор неодноразово ставав об’єктом гострої та їдкої критики. Вже від виходу свого первістка – роману “Бляшаний барабан” цей письменник не перестав хвилювати своїх читачів і прихильників. Привселюдне спалювання його книг на площах у 70-их роках, активна політична пропаганда у 80-их роках і світовий скандал після признання письменником своєї участі у військах СС, це те, до чого призводить вміння автора майстерно користуватися словом. Мова це знаряддя і метод протесту

Граса проти безликої, безініціативної сірої маси. Гюнтер Грас, це той письменник, який ніколи не цурався політики й не стояв осторонь від гучних процесів чи скандалів, радше навпаки, його творчість призводила саме до таких реакцій у суспільстві й на політичній арені. У своїй промові “Надалі мовчання не буде” автор визначає роль письменника в суспільстві: “Урешті решт, ми, письменники, – не просто сучасники своєї епохи, адже наша професія змушує нас переосмислювати минуле... Наступає нове століття, й прикидаючись по-дитячому невинним, воно веде свою диявольську гру в глобалізацію, сповіщає прихід прогресу й майбутнього, воно прагне того, щоб ми повірили нібито минуле залишилося позаду, нібито воно, як тепер кажуть у Німеччині “bewältigt” (подолане). Ми знаємо наскільки оманливими є такі обіцянки й передбачення. Минуле завжди знайде свій спосіб наздогнати нас, і своїми перемогами в цих змаганнях з теперішнім воно не в останню чергу зобов’язане літературі. Яку би пам’ять не залишило по собі минуле століття – війни й геноцид, голод й інфляція, довге всевладдя ідеологій та їхнє безславне й раптове банкрутство – про нього свідчили письменники, в більшості випадків протирічачи офіційній історіографії, іноді вимушено – закодовуючи свої послання, а іноді випереджаючи свій час... Це література вміє – вона насправді ні на що не закриває очі, вона насправді перериває мовчання” [3].

Отже, письменник, на думку Граса, повинен завжди реагувати на суспільно-політичні події, які відбуваються. Оскільки письменник наділений у демократичній країні статусом недоторканності, й власне в такий спосіб чітко видно наскільки держава є толерантною до слова митця. Адже історія знає чимало прикладів, коли лишень відкрито промовлене слово могло призвести до ув’язнення або й смерті автора. Говорити, висловлюватись саме тоді, коли всі мовчать – це давня позиція Граса – для нього немає заборонених тем ні в політиці, ні в суспільстві, ні в особистому житті. Тема свободи слова митця в суспільстві актуальна для Граса впродовж усієї його творчості. Автор неодноразово проголошував доповіді на різних конгресах та симпозіумах саме на цю тему. Зокрема у промові “Свобода слова митця в нашому суспільстві” Грас чітко виокремлює свою суспільну позицію: “Після завершення Другої світової війни, уражений провинними результатами німецької політики, я мусив у процесі своєї роботи як письменник визнати, що так звана, уявна свободомисляча позиція митця є фікцією, саме так, митець, незалежно яку дисципліну він представляє, а також однаковою мірою як саме він ... відтворює суспільство й висловлює свої думки, він все одно є продуктом суспільства й дитиною свого часу: розпещена дитина, пасинок, тут позашлюбна, там всиновлена державою дитина. А тому для мене від початку було очевидним, поруч із працею за письмовим столом частково приділяти увагу політичній праці, до якої я зобов’язаний насамперед як громадянин” [5, с. 112–113].

А тому впродовж своєї діяльності чи то як письменник, чи як скульптор, чи як художник Грас притримується життєвої позиції митця-громадянина повсякчас ставати на бік знедолених і бути глашатаєм правди. Конотація митець-громадянин є своєрідною дихотомією, адже впродовж історичного розвитку суспільства бути одночасно і митцем і громадянином вдавалося незначній кількості письменників, художників тощо. Автор упродовж творчості напрацьовує свій метод боротьби з несправедливістю і неправдою за допомогою художнього слова, яким він майстерно користується наче гострим списом.

Й відповідно обрана форма вірша чи ритмізованої прози, а не статті, есе чи доповіді влучно потрапила в ціль, оскільки було майстерно розставлено відповідні акценти. Німецький дослідник Матіас Бартш зауважує: “Звісно, що Грас володіє свободою мистецтва, яка є діаметрально іншою ніж свобода ... реальної політики. І все ж таки Грасовий твір пробуджує європейський патріотизм шляхом розколин у різноманітних історичних надбаннях, щонайменше в тих, хто відчуває серцем. Однак європейська надумана антигуманна, невдячна, цілком зухвала реакція є вираженням і визнанням власного страху й безпорадності” [8].

Багато хто закидає авторові, що царина політики, це табуйована тема й не варто туди втручатися митцям, проте вірш Граса заперечує це й демонструє зворотне. Саме завдяки майстерно скомпонованому художньому слову автор досяг більшого, ніж багаторічні політичні дебати.

У газеті “Süddeutsche Zeitung” вірш “Те, що мусить бути сказано” надрукували в рубриці “Протест”, що свідчить про поетичне вираження особистого протесту й незгоди автора. Вірш чи радше ритмізована проза, як визначає жанр твору сам Грас, спровокував інтенсивний резонанс не лише серед мистецької спільноти, а й, насамперед, серед політичної верхівки. Текст, написаний на папері, спричинив не лише різкі висловлювання, але й прямі дії. Письменника звинуватили в антисемітизмі, а також оголосили персоною нон грата в Ізраїлі. Його вірш назвали “агресивним агітаційним памфлетом”. Для Граса така реакція була, очевидно, очікуваною і свідомо спровокованою. Адже в 2008 році після появи друком його автобіографічного роману “За чищенням цибулі” (“Beim Häuten der Zwiebel”) письменник пережив світовий скандал. Тоді лунали заклики, щоб автор повернув Нобелівську премію, а також, щоб позбавити його почесного звання громадянина міста Гданськ (батьківщина Граса). Громадянська позиція письменника була визначена одразу після “Бляшаного барабана”, його письмо нікого не залишає байдужим, це або абсолютне визнання, або ж тотальне неприйняття. Теми, які порушує автор є загальновідомими, всі про них знають, але мало хто здатен висловити вголос свою чітку думку. Йдеться передовсім про війну, насильство в будь-якому прояві, про винищення собі подібних, про терпимість, як найвищу якість людини. Слова автора з останнього вірша ще раз підтверджують це:

*Чому ж я пишу про це лишень тепер,
зостарівшись останніми чорнилами:
Ядерна держава Ізраїль погрожує
Й без того дуже крихкому миру у всьому світі.
Тому що хтось же повинен сказати те,
Що завтра вже може бути сказано запізно;
А ще й тому, що ми німці,
вже достатньо обтяжені (колективною виною)
Ризикуємо стати винуватцями нового злочину
Й можна передбачити від чого нашу співучасть у злочині
Вже ніякими звичними відмовками ми не спокутуємо.
(Тут і надалі переклад наш. – С. В.) [6].*

Письменник, використовуючи слово, переймає на себе місію сказати вголос про те, про що німці в принципі не говорять упродовж останнього століття: про державу Ізраїль, не як про жертву, а як про загарбника чи навіть можливого ворога. Про те, що продаючи цій державі субмарини, які здатні випускати ядерну зброю, німецька нація може стати співучасницею нової страхітливої війни. Оскільки Ізраїль унаслідок усіх історичних перипетій є країною з лояльним контролем з боку інших держав і не пов'язаний ніякими міжнародними зобов'язаннями, то й свою політику він веде не прозоро. У німецькому суспільстві ця країна має своєрідний імунітет недоторканності. Певне, що в такий спосіб автор накликав на себе гнів багатьох євреїв та їхніх політичних лідерів. І перше, в чому звинуватили автора, то це в антисемітизмі, сам автор це передбачив у рядках вірша:

*Але ж чому я так забороняю собі
назвати на ім'я ту іншу країну,
яка вже кілька років – таємно
нарощує ядерний потенціал,
і це безконтрольно,
тому що не допускають спостерігачів.
Всезагальне замовчування цього факту,
на яке і я піддався своїм мовчанням
я сприймаю як дошкульну брехню
й примус, непокора якому
здатна спровокувати невідворотну кару,
вирок “антисемітизм” усім добре відомий [6].*

Звісно, що закиди в антисемітизмі, які активно лунають звідусіль, можуть собі дозволити лише ті особи, які не знайомі ґрунтовно з творчістю Граса. Адже практично в усіх своїх творах письменник торкається питання етнічного нерівноправ'я. Він постійно наголошує на тому, що не важливо ким ти народився чи євреєм, чи циганом, чи німцем ти маєш абсолютно рівні права з усіма іншими націями. Немає кращої чи гіршої нації, усі люди повинні жити в злагоді. Звернення саме до цієї теми є не випадковим. Грас від початку своєї творчості активно слідував за економічно-політичним розвитком Ізраїлю, зі слів автора – його турбує майбутнє цієї держави. Він активно проголошував ідею вини Німеччини перед цією країною за скоєні злочини німцями проти євреїв під час Другої світової війни. У багатьох його творах ця тема займає домінуючу роль. Зокрема, у романі “Бляшаний барабан” надзвичайно яскраво змальовано образ дядька Маркуса, єврея, власника магазину іграшок, де Оскаркові купували новий барабан. Під час “кришталевої” ночі цей магазин іграшок було розтрощено й зруйновано німецькими окупантами, а хіба дитячі іграшки в чомусь винні? Сам дядько Маркус вчасно прийняв отруту, чим дуже засмутив загарбників. Грас з притаманним йому сарказмом та іронією змальовує жахливі події тієї ночі, й належним чином віддає дань євреям, яких було винищено під час війни.

В одному зі своїх останніх романів “Траєкторією краба” (“Im Krebsgang”, 2002) письменник знову говорить про стосунки між євреями й німцями, однак уже в сучас-

ному ключі, тобто події розвиваються поміж нинішніми підлітками. Г. Грас розповідає про юнака Конрада, який під впливом спогадів бабусі про загибель німецького лайнера “Вільгельм Густлоф” та інформації з Інтернету про події минулого культивує в собі ненависть до інших за національною ознакою. Він відстоює позицію націонал-соціалістичної партії, себто повне нетерпіння єврейської нації. Інший герой стає на бік євреїв, називаючи себе Давидом, він видає себе за єврея, оскільки їхня віртуальна полеміка відбувається в форумі, завдяки Інтернету. Завершується твір тим, що 16-літній німець вбиває з батьківського пістолета свого однолітка абсолютно свідомо. Коли Конрад дізнається, що насправді за ім’ям Давида перебував такий самий німець як і він, то це не засмутило його, адже важливими були, як йому здається, ідеологічні переконання, так він повторює в сучасному ситуацію минулого: “Я стріляв тому, що я – німець, і тому, що в Давидові говорив Вічний жид” [5], – зазначає герой роману. Грас вже вкотре застерігає сучасну молодь не поспішати з діями, таке вже в історії Німеччини було, не варто забувати минулого, потрібно вчитися на власних помилках.

У численних інтерв’ю, які письменник дає з приводу останнього твору, Грас зазначає, що його покоління колись пережило жакливі історичні події і тепер його місія полягає в тому, щоб застерегти прийдешні генерації від подібних помилок. Власне, це і є основними постулатами, які вагомими для автора, і які він висвітлює практично в усіх творах. Адже він представляє те покоління, яке з кожним роком налічує все менше й менше людей. І лише вони були реальними свідками війни й усіх її наслідків. Для Граса ці віхи з історії людства постають не якимось абстрактними фактами науки, а реальними подіями до яких він мав безпосередній стосунок. Знання як власної історії, так і світової є ключовими для письменника. Адже “картина всесвітньої історії й усвідомлення ситуації в сьогоденні визначають одне одного” [4, с. 276], цілісність минулого дозволяє краще пізнати сучасність. Німецький філософ Карл Ясперс розмірковує з приводу розуміння історії сучасниками в одній із своїх праць, він зазначає: “Історична дійсність не нейтральна. Наше істинне відношення до історії – це боротьба з нею. Історія безпосередньо стосується нас; все те, що в ній нас стосується, постійно розширюється. А все те, що стосується нас, тим самим складає проблему сучасності для людини. Історія стає для нас у більшій мірі проблемою сучасності, чим менше вона служить предметом естетичної насолоди” [4, с. 274].

У вірші Грас апелює насамперед до держави Ізраїль, а тому це й спровокувало таку шалену реакцію. Адже ця країна та її політика, є своєрідним табу для всіх тих, хто незгоден з будь-яким її рішенням. Позаяк негативний відголос клеймується одразу поняттям “антисеміт”. Згідно з такою логікою, то значна кількість євреїв, які не згодні з політикою своєї країни, є антисемітами, що є нонсенсом. Власне тема цього вірша була зумовлена тим, що сучасне покоління повинно осмислювати всі свої вчинки й дії, враховуючи трагічний досвід попередніх поколінь. Позиція Граса щодо провини перед євреями завжди була чітка й прозора. Наступні рядки вірша підтверджують думку, що автор усвідомлює якою глибокою є рана нанесена колись німецькими солдатами ізраїльському народові:

*Але ж чому я мовчав до сих пір?
Тому, що я вважав, що моє німецьке походження
покрите незмивною плямою,
забороняє мені цією відверто промовленою правдою
травмувати країну Ізраїль, перед якою я в такому боргу
й не забуду цього ніколи [6].*

Трохи згодом у одному із інтерв'ю письменник зауважує, що не мав на увазі весь ізраїльський народ, а лише його політичну верхівку. Адже в цій країні проживає значна кількість різних етнічних меншин. Грас адресує свої звинувачення виключно сучасному керуючому апарату Ізраїлю. Прикро, що реакція відбувається не тільки на проблемі поставлену у вірші, а також на персоналію автора. Більшість висловів носять негативний характер і стосуються біографії письменника та його особи, що нічого спільного не має з художнім твором, де Грас жодним чином не знеславлює євреїв як расу чи ставить під сумнів існування держави Ізраїль. Усі Грасові підозри стосуються лише зовнішньої політики Ізраїлю. Його основні закиди стосуються лише того, щоб в однаковій мірі здійснювався контроль з боку міжнародних організацій з контролю за атомною енергетикою й атомною зброєю як у Ізраїлі, так і в Ірані:

*Рішення прийнято, я більше не мовчу,
Оскільки я втомився від лицемірства Заходу,
А ще й тому, що залишається ще надія,
що багато інших звільняться від мовчання
й закличуть винних цієї реально видимої небезпеки
до відмови від насильства
й одночасно наполягатимуть на тому,
щоб урядами обох країн був дозволений
необмежений й постійний контроль за ізраїльським
ядерним потенціалом й за іранськими атомними об'єктами
зі сторони міжнародної спільноти.
Лише так можна допомогти ізраїльтянам й палестинцям,
більше того, усім тим людям, які один біля одного
живуть у цьому регіоні, окупованому безумством,
ворогуючи один з одним,
й врешті решт допомогти й нам [6].*

Отож, Грас не лише проголошує вголос відому всім проблему, але й пропонує своє вирішення – мирне розв'язання, постійний контроль з боку міжнародної спільноти, щоб усе таємне й приховане було чітким й прозорим для суспільства. Автор постає за те, щоб усі країни вели чесну політику.

Письменник висловлює свій жаль з приводу того, що в більшості відгуків, які є в газетах і масмедіа, була проігнорована його практично 60-літня діяльність на поприщі не лише літератури, а й політики. Журналісти вихоплюють слова, кавалки речень з вірша й неправильно їх трактують, перекручують зміст вкладений у цілий вірш.

Проте, письменник вважає, що найкращий спосіб вести боротьбу це мова, комунікація, дискусія. “Я хотів би розв’язати моїм віршем ту суперечку, дискусію, полеміку, яка спричинилася з приводу цієї теми” [7], зазначає автор в інтерв’ю. Власне мова дозволяє людям прийти до взаєморозуміння і знайти істину. Спровокувавши своїм віршем гучну полеміку й дискусію серед різних верств населення, автор прагне лише одного, щоб усі невирішені питання залишилися в площині мови, й жодним чином не спричинили до військових дій. Як стверджує німецька мислителька й політолог Ханна Арендт: “Лише в комунікації – як між сучасниками, так і між живими й мертвими – розкривається істина” [1, с. 101]. Й одночасно Грасівське письмо – це протест проти мовчання, оскільки мовчання, байдужість й безініціативність можуть призвести до того, що вже було в історії Німеччини. “Цей вірш є протест мовчанню й заклик до дискусії на тему, яка довгий час була табу в Німеччині” [5, с. 114], – стверджує автор. Попри шалену кількість негативних відгуків з приводу написаного автором важливим постає те, що відбувається активна комунікація, яка, очевидно, приведе до певної істини. “Єдність і солідарність людства повинні полягати не в одностайній згоді, про єдину релігію, чи єдину філософію, чи єдину форму правління, але у вірі, що багатоманітність вказує на тотожність, яку різноманітність одночасно і приховує і розкриває” [1, с. 101].

Варто зазначити, що порушивши ветовану тему, автор у черговий раз відкрив ящик Пандори. У багатьох форумах і чатах різних країн пройшла злива відгуків серед звичайних пересічних людей. Попри велику кількість негативно налаштованих емоційних висловів, які в основному стосуються постаті Граса, є й розсудливі та цікаві коментарі й зауваги, які торкаються основної теми, порушеної у творі. Сам автор зазначає, що отримує щодня велику кількість листів з підтримкою і погодженням з ним серед звичайного населення. При чому більшість цих листів стосуються саме політики країни Ізраїль, а не персони автора, як це є в публічних коментарях різних відомих осіб, більшість із яких, за словами Граса, перекручують зміст написаного й не відповідають на висунуті тези. Однак не всі відгуки мають негативну конотацію. Клаус Штаєк, президент берлінської Академії мистецтв, висловлює своє бачення розв’язаної Грасом полеміки: “Це той Грас, яким ми його знаємо, який, як завжди, гостро формулює свою критику. У вільній країні, якою є Німеччина, критика повинна сприйматися як належить у дружньому колі. І навіть якщо вона гостра, то вона не повинна викликати рефлексорні підозри в антисемітизмі. Грас чітко висловив свою позицію, однак ніхто не зобов’язує її наслідувати. Можна мати кардинально іншу позицію, інакшу точку зору. Проте це повинно бути абсолютно можливим й прийнятним – дискутувати про політику Ізраїлю назагал й про політику побудови нових поселень, зокрема” [2].

Не минуло й двох місяців після значного резонансу з приводу гострої критики Грасом зовнішньої політики Німеччини з Ізраїлем, як автор опублікував наступного вірша під назвою “Ганьба Європи” (“Europas Schande”, 27.05.2012), в якому різко розкритикував політику Європи щодо Греції. Ця країна перебуває у важкій економічній кризі. Письменник називає Грецію “колискою європейської культури”, вказує на те, що саме духовний і культурний клімат цієї країни породив саму Європу, яка зараз намагається приставити її до стовпа ганьби.

Очевидно, що саме такі “незручні” й “невигодні” письменники як Гюнтер Грас задають тон і своїм письмом намагаються впливати по-своєму на хід світової історії. Адже

загальновідомим є твердження, що історію творять політики, заангажовані історики, комерсанти, тобто ті, хто при владі й ті, хто, завдяки матеріальним статкам, чинять вплив на суспільну думку. Доволі складно об'єктивно оцінювати події, свідком яких ти є, особливо коли йдеться про суперечливий політичний дискурс. Позаяк лишень віддалена перспектива часу дозволяє абстрагуватися від дрібниць і зосередитися на головній проблемі. Для Граса зразком перебігу історії є минуле, й, власне, відповідні процеси в минулому провають письменника до рішучих, ультимативних промов і художніх текстів у сучасності. А тому роль письменника в суспільстві полягає ще й у тому, щоб відкрито реагувати на певні соціально-політичні події, а роль літератури в її дієвості. Написавши цього суперечливого вірша, Грас вже вкотре постає стрижнем активного метадискурсу й так не дає забути суспільству про своє існування, він вже вкотре дивує, проковує і нікого не залишає байдужим. Адже не варто забувати, що попри свій норавливий і неспокійний характер, цей талановитий письменник, високоосвічений інтелектуал пережив зі своєю країною практично всі історичні віхи ХХ ст. й став для Німеччини своєрідним символом цілої епохи.

Отож Гюнтер Грас це той письменник, який ніколи не мовчить, який сміливо висловлює свою думку навіть на супротив усьому суспільству, який завжди має чітку й однозначну позицію": сказати те, що мусить бути сказаним...

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Арендт Х.* Люди в темные времена. – М., 2003.
2. *Векслер Ю.* Ядерная поэзия Гюнтера Грасса // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.svoboda.org/content/article/24539876.html>
3. *Грасс Г.* Впредь молчания не будет. Речь на 67-мом Конгрессе ПЕН-клуба в Москве // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.index.org.ru/glavred/grasspen.html>
4. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории. – “Москва: Республика”, 1994.
5. *Grass G.* Die Meinungsfreiheit des Künstlers in unserer Gesellschaft. Rede vor dem Europarat-Symposium in Florenz // aus G. Grass Der Schriftsteller als Zeitgenosse, München, 1999. – S. 114.
6. *Grass G.* Was gesagt werden muss // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sueddeutsche.de/kultur/gedicht-zum-konflikt-zwischen-israel-und-iran-was-gesagt-werden-muss-1.1325809>
7. *Günter Grass Interview zu seinem Israel Gedicht “Was gesagt werden muss”, ZDF, 05. 04. 2012* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=2d4cGkfZOJ4>
8. *Heidtmann A.* Was über den Dichter Günter Grass gesagt werden muss. Zur Diskussion über das Gedicht “Was gesagt werden muss” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.poetenladen.de/heidtmann-grass-was-gesagt-werden-muss.htm>

Стаття надійшла до редколегії 22.10.2013

Прийнята до друку 13.01.2014

ПРОВОКАТИВНА ПОЕЗІЯ Г. ГРАССА**Софія Варецька***Львівський національний університет імені Івана Франко,
ул. Университетская 1, Львов, 79000, Украина**Он не перестает верить в силу слова
Ева Менассе об Г. Грассе*

В своём последнем антиизраильском стихе “То, что должно быть сказано” немецкий писатель, лауреат Нобелевской премии, Гюнтер Грасс четко высказывает свою позицию относительно внешней политики Германии. Он раскритиковал политику Тель-Авива, обвинил страну в том, что она готовит ядерную войну, писатель обращается к канцлеру Ангеле Меркель с просьбой прекратить поставки субмарин “Дельфин” немецкого производства в Израиль. Все европейское политическое сообщество бурно отреагировало на такой дерзкий откровенный стих немецкого автора. Гюнтер Грасс это тот писатель, который никогда не молчит, который смело высказывает свое мнение, даже противореча всему обществу, который всегда имеет четкую и однозначную позицию: сказать то, что должно быть сказано.

Ключевые слова: Гюнтер Грасс, “То, что должно быть сказано”, поэзия, политика, провокация.

GÜNTER GRASS'S PROVOCATIVE POETRY**Sofiya Varetska***Ivan Franko National University of L'viv,
1 Universytets'ka St, L'viv**He keeps believing in strength of words
Eva Menasse about G. Grass*

In his last anti-Israel poem “What Must Be Said” German writer, Nobel Prize laureate Günter Grass precisely expresses his attitude towards external policy of Germany. He criticizes the policy of Tel-Aviv blaming the state of preparation to nuclear war. At the same time, the author calls the Chancellor Angela Merkel to determined refusal to supply Israel with “Dolphin” submarines produced in Germany. All European political community has vigorously reacted to such an audacious and outspoken poem of a German author. Günter Grass is the writer who never keeps silence, who courageously expresses his idea even against all society, who always keeps to precise and unique attitude: to say what must be said....

Keywords: Günter Grass, “What Must Be Said”, poetry, politics, provocation.